

KJAK

4 - 5 tons mikroplast frá alivinnuni um árið

Kári Thomsen

Vit hoyra støðugt at stóra nýtslan av plastik, og stóri parturin sum endar í havum-hvørvinum, vil hava við sær at tað í ár 2050 vil verða meira plast í høvunum enn fiskur. Og verst eru mikiroplastbitlar, ið stava frá slit á t.d. kunstgrasvallir og annars frá vørum sum smyrsl, tannkrem og vaskiklútum o.ø.

Nøkur ár eru farin síðan alivinnan fóðraði fiskin frá trillubør og við eskari, og er so at siga øll fóðring í dag frá fóðurflakum har fóðuri við lufttrýst verður sent gjøgnum plastrør og út í ringarnar. Hetta er lætt og smidligt, men

hefur við sær at plastrørini, nýtt verða, eru sum sandblást á innsíðu og við úrslitinum at plastbitlar enda úti í alriringunum og partvís verða liður í sjálvum fóðurinum til alifiskin, men eisini sum føði hjá fiskaynguli. Plastbitlarnir eru so smáir at teir verða tiknir fyri at vera plankton, ið hefur við sær at yngulin doyir av svongd.

Í Noreg verður mett at tað finnast millum 3 og 12 túsund metur av plastrørum fyri hvørt alibrúk, og verða hesi skift til nýggj rør fyri hvørji 3 ár, tí tey eru niðurslitin.

Mett verður at tað hvørva um 1,5 kg av plasti fyri hvørjar 10 metur av

røri fyri hvørji 3 ár. Um varðisliga verður mett at hvørt alibrúk í miðal hefur 4 túsund metur av rørum, vil tað svara til at hvørt alibrúk letur út umleið 200 kilo av mikroplast fyri hvørt ár. Fyri alt landið verða sostatt hvørt ár latin umleið 4 tons av mikroplast út í firðir og synd.

Í Noreg er fjarðatoskurin komin á reyðlista fyri hótt djórasløg, og fær frítíðarfiskapur skuldina, meðan royndir útróðarmenn siga frá, at gýtingartoskur heldur sær burtur frá alifirðum. Men so skjótt eitt alibrúk verður flutt burtur kemur fiskurin aftur.

Her heima hoyrist at seiðurin so at siga ikki er mannføði. Sjálvt langt

frá alibrúkum og í streymasjógvvi fæst seiður, ið er fullur av alilaksafóðuri og tessvegna ónýtiligur sum mannaføði. Sjálvt ketta og hundur vísa frá sær at eta seiðin.

Við mikroplasti og ovurstórum nøgdum av skarni, fóðurleivdum, eitrandi kopari frá nótum og vandamiklum avlúsingarevnum, ið taka lívið av krabbadjórum, plankton, taraloppu og øðrum smákyknum, og við støðugari niðurgongd í taravøkstrinum, verða firðir og sund at fara fyri skeytið.

Seiðurin, ið nokk kann sigast at hava hildið livið í føroyinginum - fiskurin við hægsta innihaldinum

av m.a. D-vitaminum - er latin til skutils til børs-spekulantar, og føroyskur firðirnar latnir kostnaðarfrítt til útlendingar av hóvreiggja sær á.

Gott at Vinnumálaráðið hefur sett alivinnuni krav um fullan opinleika, og restar nú einans, at boð verða givin, at øll aling skal verða lögð um til lokaðar skipanir innan heilt fá ár.

Tryggingin hjá Føroya Arbeðarafelag - Rán á alljósum degi

Rune Nolsøe

Innlegg mítt tann 20 des. í Portal.fo og í Sosialinum eftir nýggjár bleiv ikki svarða soleiðis sum eg hevði vænta.

Tað er tryggingin hjá Føroya Arbeðarafelag (FA) av arbeiðsfólki sum eg vildi hava avklára tí eg eri sera kritiskur til tess.

Fyrst so er tað tryggingar-prísurin sum arbeiðarar í Føroyum skulu gjalda samanborið við arbeiðsfelagar í Danmark. Í báum førum er tað tryggingarfelagið ALKA sum er útbjóðari.

Harnæst so kalli eg hesa tryggingina fyri eitt rán. Tað vil eg so undirbyggja.

Hvat kostar tryggingin í Føroyum ?

Hevur tú 40 tíma arbeiðsviku til

minstuløn kr. 125,69 so er árgsjaldi fyri at verða tryggjaður kr. 3.921,-

Her skal so innroknað skattur sum er settur til 33% og sum gevur ein bruttokostnað uppá kr. 5.215,-. Hettar er tað sum tryggingin kostar fyri tann einkulta limin.

Er tímalønin kr. 150,- sum fleiri virkir í dag gjalda so er bruttokostnaðurin fyri tryggingina (íroknað skatt) kr. 6.224,- árliga.

Íðin arbeiðsfólk sum forvinna eitt ár kr. 400.000,- skulu gjalda til-svarðandi meira (íroknað skatt) kr. 7.980,-.

Og tað er hvørt ár tú skal av við hesa upphædd.

Hvat gjalda danskir arbeiðarar sum eru limir í bróðirfelagnum 3F ?

Mánaðargjaldið í Danmark (DK) er

kr. 40,- og gevur eitt árgsjald uppá kr. 480,-

Íroknað skatt uppá 33% so gevur tað ein bruttokostnað uppá kr. 638,- pr. ár.

Danskir arbeiðarar gjalda tað sama óansæð hvat ársinntøkan er.

Tað vil siga at tryggingar-kostnaðurin fyri ein arbeiðara í Føroyum er í minsta lagi kr. 4.577,- meira enn í DK. Ella fyri eina inntøku í Føroyum uppá kr. 400.000,- so er tryggingin kr. 7.342,- dýrari enn í DK.

Eg meini tí at FA hefur skyldu til at leggja fram hvat tað er fyri ein avtala sum tey hava spent arbeiðsfólk fyri. Hettar er ikki eitt innanfelagsmál. Tí tey sum verða trekt fyri gjaldið eru uttanfelags-fólk líkasum felagsfólk.

Rán, hægst á degi

FA rænir arbeiðarar í Føroyum.

Tryggingargjaldið til FA er obligatoriskt. Ella tvungið. Tú verður ikki spurdur um tú er limur í felagnum ella um tú hefur áhuga í hesi trygging. Tað verður bara trekt av hjá arbeiðsgevara og flutt yvir til FA. Liðugt við tí. Hettar er nakað undarligt nakað. Og hettar er líkaso mistonkiligt sum tað er undarligt.

Vit hava eitt rættarsamfelag við privatum ognarrætti. Ongin kann leggja hond á tína ogn uttan við eini ekspropriation ella við eini dómarakenning. Og tá skal tú hava eitt rímuligt varskóð og møguliga at gerða innsigils. Og tú hefur eina rímuligt kærufreist.

Men her kann FA uttan samtykki fara inn og taka ogn tína. Uttan at spyrja. Uttan at hava góð-

kenning. Uttan at tú er limur og hefur bundið teg til nakað sum helst. Og tú sum verður rændur ánar ikki hvat pengarnir fara til. Hettar er rein bananrepublikk. Hettar hefur onki við eitt rættar-samfelag at gerða.

Donsku fakfeløgini halda seg til rættarskipanina. Bæði 3F og Det Faglige Hus hava tryggingina sum eitt gott tilboð til limir sínar. Og tú skal sum limur sjálvur biðja um at limast inn og sjálvur syrgja fyri at yvirhalda treytirnar, solum at gjalda hvønn mánaða. Hettar eru góð tilboð sum seta virðing av arbeiðsfólki í há sæti. Føroya Arbeðarafelag er so langt frá hesum at tað er ræðandi. Hettar er tað ein kallar rán og góðum før-oyskum og tað hendur hægst á degi.

Sparingarnar á Setrinum eru sum at pissa í buks

Hervør Pálsdóttir, lesandi á Setrinum og forkvinna í Føroynevndini hjá MFS Tráin Petursson Nónklett, lesandi á Setrinum og stýrislimur á Setrinum

Setrið skal spara pengar. Hetta hefur við sær álvarsamar sparingar fyri okkum lesandi. Orsøkin er eftir okkara tykki ov lítill játtan frá Føroya Løgtingi. Tað er greitt,

at politiska skipanin ikki hefur raðfest Setrið í nóg stóran mun. Hetta stendur als ikki í mót við samgonguskjalið hjá samgonguni og heildarætlanina “Fólkaflyting og fólkavøkstur”. Sparingarnar á Setrinum eru sum at pissa í buks. Tað er heitt og fjáltað eina stutta løtu, men síðani verður tað kalt og klebrut.

Samgongan hefur gjørt summar batar fyri lesandi á hægri lesnaði. Studningurin er hækkaður frá 3800 kr. um mánaðin til 4300 kr. um mánaðin, umframt at studningur nú verður veittur allar 12 mánaðirnar í árinum, og ikki bert teir 11, sum tað var frammanundan. Eisini hava lesandi við børnum fingið betur kor. Setrið hefur eisini fingið størri játtan, men hendan játtanin er bara als ikki nóg stór í mun til framtíðar málini fyri hægri lesna í Føroyum og tann stóra hækkanin av lesandi á Setrinum seinnu árin.

Sparingarnar raka okkum lesandi heilt ítøkiliga. Nevnast kann t.d.:

Ongin lesandi verður tikin upp

til búskaparfrøði í 2018

Stríkað verður lestrarveg-leiðarastarv frá 31. mars 2018

Útsett endursetan av stødd-frøðistarvi á Námsvísindadeildini 2 valfak á Søgu- og samfelags-deildini verða stríkað

Løgfrøði verður lagt um til gjaldsskeið

Starvslæra á Námsvísindadeildini verður skert umframt at eyka samsýningar fyri vegleiðing og próvdøming til bachelor uppgávur verður spard á Námsvísindadeildini Fráfaringaravtala er gjørd við-víkjandi einum lektarastarvi á Sjúkrarøktarfrøðideildini

Hesar sparingarnar gera tað als ikki meira spennandi og lokkandi at lesa í Føroyum. Vit vænta t.d., at fleiri, sum hugsa sær at lesa búskaparfrøði í Føroyum, heldur velja at lesa tað uttanlands. Hetta er ein stórur missur fyri Setrið og Føroyar. Eisini hava hinar sparingarnar við sær, at fakliga støðið lækkar á fleiri deildum á Setrinum.

Í heildarætlanini “Fólkaflyting og fólkavøkstur” frá 2013 er út-

búgving og at raðfesta Setrið eitt av greiðu málunum fyri at fáa fólk at støðast. Har verður m.a. sagt um Setrið: “Umframt at endurskoða og styrkja verandi útbúgvingartilboð er neyðugt, at Fróðskaparsetrið mennir nýggj útbúgvingartilboð og granskingarøki, ið føroyska sam-felagið hefur tørv á.”

At fólk lesa á Setrinum og ikki uttanlands hefur stóran týðning fyri føroyska búskapin og mentan-ar- og sosiala lívið. Lesandi brúka teirra pengar her og eru við til at skapa lív og trivna. Hetta hefur eitt stórt virði fyri okkum.

Samgonguskjalið frá 2015 mill-um Javnaðarflokkin, Tjóðveldi og Framsókn hefur nógv vøkur orð um útbúgving og Setrið. M.a. verður sagt:

Aldurs- og kynssamansetingin er fremsta avbjóðingin, so sam-gongan fer alt fyri eitt undir at fremja átøk á hesum øki (...). Hetta ber í sær iløgur í útbúgving og gransking, vinnumøguleikar, lestraríbúðir og fjølbroytt mentan-artilboð, so Føroyar gerast lokkandi

hjá ungdomi.

Lagt verður fyri við at gera ætlan um, hvussu vit byggja og menna Fróðskaparsetrið, lestrarbý við tilhoyrandi bústøðum, gransk-ingarkarmar og mentanar- og frítíðartilboð til ung lesandi. Eisini skulu korini hjá lesandi og støkum uppihaldarum bøtast munandi, so hesi kunnu liva og virka í Føroyum.

Vit mæla til, at tit vísa hesu vøkru orð í verki við at játta Setri-num fleiri pengar.

Vit heita á lesandi og starvsfólk á Setrinum um at alment gera vart við hesa serstakliga keðiliga støðu. Bara soleiðis kunnu vit leggja trýst á politisku myndugleikarnar fyri at fáa eykajáttan frá Løgtinginum uppá 7 milliónir kr. soleiðis, at Setri-ið kann halda áfram uttan sparing-ar komandi árið.

At pissa í buks fjálgar eina stutta løtu. Sparingarnar hava við sær, at Setrið heldur játtanina, men tað gerst skjótt kalt og klebrut. Menta-málaráðið hefur móguleika at steðga sparingunum við at biðja Løgtingið um eykajáttan.